

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:

десетог, двадесетог и последњег
дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:

на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

С у к ц и.

(Уломак на оглед из „Прасједилаца Славоније“
Ферде Филиповића.)

Уз Аманте живили су Сукци или још старији Сагасти, од прилике у данашњем валповачком, нашичком, дољномихољачком, кућевачком, пожешком, вировитичком, слатинском, пакрачком окружју, по целој средњој Славонији и Срему. Сукци су народ трачки које Амијанус Марцелинус у XXI књизи погл. 10., а Сократес у књ. I. погл. 22. спомиње говорећи: „И одтуд се је разстављао исток од запада, а међу њима бијаху им опште планине Сукција, штоно су граничили међу Илирима и Тракима.“ Хасијус ставља им иском око старе вароши Сардика (Средица, данас Софија) међу изворе река Марице и Искера.*)

Корен речи „Сукци“ можемо тражити у нашем *succum*, као да се је сок или језгра народа од онуда преселила у наше крајеве. Оdtуд наше Сокци — Шокци, а латинско *Succii* од *succum*. — Греши дакле Чапловић у свом опису Славоније, што тај назив доводи од мађарскога „*Sok-az*“ — то је много, тумачећи то овако: по паднућу Босне бежали су многи на мађарским лађама у Угарску, и када су оне претрпане биле, бојећи се да неби потонуле, Мађар би викнуо: *sok-az!* то је много, нетрпај више. Чапловића реценсенат без имена (Тома Љубибратић)

*) Katančić. Istri adcol: pag. 109.

у немачком часопису „Nesperus“ од год. 1819 доводи од талијанске речи „sciocco“ т. ј. сулудаст. Љубибратића побија Руми у истом часопису год. 1820 доводећи тај назив од „скок“ и „ускок“ из тога узрока, што су Латини од грчке цркве одскочили или ускочили. Вели: ова реч писала се је талијанским правописом „schokacz“ што други, незнајући прочитати, место скокац читали су шоккац. Неки доводе од српских и босанских „ускока“ којима је особито пожешка жупанија насељена. Неко је пак у славонском календару од год. 1825., побијајући Руми-ја, дошао чак на ту грдобу, да та реч „Шокац“ одатле долази, што се католици шаком а православни трима прстима крсте. Да се ова нагађања сама побијају, те да су невредна оповргавања, нетреба напомињати.

Видивши Сукци, по свој прилици, како су њиови сродници „Беси“ (Бјеси, штопо Босну населише) изселили се, ударише њиовим трагом, те се разплодише чак по нашој домовини. А били су такођер по Срему, особито пак по Банату и Бачкој насељени. Успомена њиова траје још дан данас у речи „Шокци“, како већином римокатолике по целој југославији зову. Отац Јукић (покој му врлој души!) пише: „По Босни и Славонији људи источне цркве католике за спрдњу и наругати им се хотећи, шокцима називају. У нахија пако градачкој, дрвентској и бањалучкој крај Саве ово име шокац и шокица није код ондашњег становничтва поругателно, већ народно управо; католици бо онде сами себе тако називају; њихов подмукло затезајући акценат, њихово одело, мукли поглед, опомиње гледаоце на Бугаре; по мом мњењу они су овамо морали доћи из Бугарске у она времена, кад су се Богомили (!) почели по Босни ширити, или можебити још од давнашњих времена, када су Бугари прелазили преко ове робити. И преко Саве у бродској и градишкој крајини има чисто шокачких села.“*) — Опомињем овде на Хаснове Сукце око Средице у Бугарској, који су с Бугарима и Славо-сарматима измешани, за Хераклијеве и Константина Погонатове

*) Zemljopis i povjestnica Bosne. Str. 14.

добе у Бачкој и Банату, касније у Срему и Славонији око Осека обитавали. (Крчелић)

О њима говори и Вук Караџић у свом чланку „Срби и Хрвати“ у „Даници“ од г. 1861. стр. 289. овако: „Срби свакога човјека, који је римске вјере, а говори нашијем језиком, обично зову шокцем (а Маџари кажу: папиштрац т. ј. Србин римскога закона). Али се Шокци између себе опет разликују: једни говоре чисто србски, само што место „је“ или „е“ на поменутијем мјестима изговарају „и“ а други осим особитијех другије рјечи у гдјекојијем рјечима на другијем словима глас разтежу или оштрије изговарају, него што се чини у српскоме језику, и по томе се одмах како отворе уста, познају да су Шокци. Ови први имају готово све обичаје као и Срби грчкога закона, и у Бачкој, гдје их има врло много, зову се Буњевци, у Барањи Бошњаци, а у војничкој хрватској граници осим Буњевци гдјешто и Маџари и Маџуке; и за њих се све приповједа, да су се доселили из Босне или Херцеговине — — станују највише у Славонији а особито поред Саве.“

За наш предмет у обзиру „Сукција“ морамо знати знаменовање речи „Бато,“ видећи у оним крајевима гдје су они највише настањени били и највише знакова некадашња батонске владе. По мом је бат једно исто што и бан — пан. Ослањам се на то што се обема речима једно исто достојанство и власт изражује; а и дан данас у Славонији батити и банити једнога је значења; (не тако код Вука, али код њега чини нагласак ону разлику). Бат и бан биле су карактеристике јужних Славена, које су их од северних, управљане њиховим „жупанима“, разлучавале. Зато Хрвати, дошавши на југ, морали су у својој новој домовини старе исплеменике затећи (Порфирогенета) с њиховим бановима, јер се таки уз „жупане,“ који су тада владалачку моћ и знаменовање имали, спомињу први до њи „бани;“ а зна се да их на сјеверу небијаше, нити су с Хрватима дошли. Касније када су староседиоци новим доселивањем из Бојарије, Карантаније и обе Паноније окрепили се, и хрватске населбине с њиховима стопили се, достојанство бана доби опет своје старо значење. Жупани,

попримивши наслов краља, изумреше; те дочим данашњи жупани нису ни сен пређашњима, садањи су бани у подпуном значењу части и моћи.

Навешћу и врлога Светића који се од чести самном слаже, те ћемо увидити да је Бато право славенско значење. Он умује: „Већ по самом овом називању старјешина у Панонији између Дунава и Драве*) показује нам да је у ово време био у Панонији народ корена славенскога. А и Плиније, Страбо, Апијан спомињу једну рјеку Батину (flumen Batinum) и око Ливорна. Бата није друго но исто што и Баћа, Баћо, Башта (старешина, отац, патријарх). Спомен тих старешина или Бата задржао се у том пределу до данас. На Дунаву код Бездана превоз и данас зове се Батинска скела; па има и места тога имена и с леве и с десне стране Дунава; тако веле Батина, Батосек, Батоња, Бат-Моноштор. А има и у нас имена Батана; а и Баћан и Бајан ништа друго није но то исто. Доста се лепо спомен тога имена и старешинства задржао у малој нашој спевки коју деца на Божић певају:

Божић, Божић, Бата
Носи киту злата,
Да позлати врата,
И обоја побоја,
И сву кућу до краја.

Обично се мисли да је Бата тепање од брата, но то неби смисла при Божићу имало, јер се само с Божићем старешина усподобити може а тај може имати толико злата (блага или богатства) да може позлатити врата, и обоја побоја и сву кућу до краја.***) Код Вука је „Бато“ то што отац, а „батати“ што лупати, н. пр. Божић бата на обоја врата, да унесе три товара злата — пева се такођер о Божићу; те наведена од Светића песмица, да буде у подпуном свом смислу, морала би у другом редку на „носи“

*) А ми ћемо видети да су се тако звали такођер у Панонији и Далмацији.

**) Духъ србекога народа. Стр. 4.

имати кратки нагласак, као у заповедајућем начину, а трећи редак требао би гласити: да позлатиш врата и т. д. — Еле ма како довађали ту реч, свакако нам се показује као чисто славенска бат, никла у старешинству праотаца наших.

(Свршиће се.)

Слабо ми је...

Слабо ми је срце,
Не мож' да затаји,
Да су твоји сви у њему,
Душо осећаји.

Од мирисног твога
Бујнога уздаха,
Дражји ми је тешки мирис
Пушчаног праха.

Ал зато девојко,
Немој се понети,
Што ћу тебе у песмама
По српству разнети.

Од слађаног твога
Голубијег гука,
Волим чути бојну вику
Разјарени вука.

Мислити не мој ми
Никад, ни до века,
Да милијег ништа немам,
Ништа од тебека.

Од твојега мека
Загрљаја жарка,
Дражје ми је руковање
Србински јунака.

Од косе ти црне,
Моја љубованко,
Милије су гусле мени
И гудило танко.

Од ватреног твога
Из очију сева,
Дражје ми је кад ми ђорда
У десници сева.

Дражје би ми било
Него твоји љуби:
Да ме мрвог свети анђо
Слободе пољуби!

Из Пеште

Мита Поповић.

Мала вила.

Од Драгутина Ваднајије.

(Продужење.)

IV.

Мала вила тера своје несташлуке „под липом“.

— За Бога, Олга, — рече госпођица Марион, која је досад на подлози крај стабла липиног седела, ћутајући плела, и тек по каткад, кад је по путањи бат чула, са свог плетива очи дигла, — за Бога, Олга, за што урадите то сад опет! Начинисте читаву накараду од тог простодушног момчета, па још подписасте да је неки нови Демокрит.

— Нека ми захвали, што сам тек то написала на брзо ми не паде што друго на памет. Није то никаква увреда, и то у толико мање, што је велика разлика између старог и мог новог Демокрита. Онај се смејао људским слабостима, а овај се смеје што не може ништа паметније да ради.

— Заиста то сиромашно момче увек се смеје ма што се говорило. Можда би га могли на смеј навести и при погребу најрођенијега му. Ја несам ни најмање нервозна, па ме опет смејање његово немило дира.

— Хоћу да га одучим од тог хрђавог обичаја. Подсмевање је увек добар лек.

У том тренутку зашуста грмље испод брежуљка.

— Ест, лагано, — опомену Марион — ето долази Колман Зенерија.

— Гледајте, молим вас, како преврће очи од суште чезње. Марама око врата везана му а је ла лорд Бајрон, коса очешљана а ла Шелеј, а огрлица му је посувраћена као на салику, који висе изнад стола господина жупника. Рекосте ми да је писао лепе стихове. Како ли му беше само име?

— Петефија.

— Погледајте Марион . . . једва се уздржавам од смеја.

И заиста беше на том бледом момчету нека туга која те је на смеј дражила. А није га никаква несрећа постигла, до те, да му је неколико песама изашло у неком листу, који дела обично похвалама, препорукама и ласкавим уредничким порукама награђује. Коломан Сеге, — од како је своје тако просто име заменио леним именом Зенерије, — нема више мира; непрекидно са Олимпом има посла и тражи извор касталијски на дну мастионице. Од то доба често му се чини да чује у тишини ноћној гласе муза, а неће да помисли да је то опака сирена сујете, која за svakим слабим срцем једнако тежи; од то доба јадно момче тек две књиге чита: природу и срце своје, али неће да проникне дубље у њихове тајне, него се тек овлаш спољашности држи; од то доба непрекидно га мори нека туга, нека чезња, али за чим, то ни сам не зна; заљубљен је преко ушију, али не зна у кога, и горко тугује у римовима, које од куда с великом муком попабирченима, да не може да нађе свога узора на земљи, тој најжалоснијој, најмрачнијој планети; од то доба очима, пуних чезње, гледа свако вече звездано небо, и десну руку метнувши у прелук, пола отворен, тако се лепо и тамо и амо креће, да би му се могла кретања одмах нацртати, да и не сиomiмињемо, да би на част била и сваком глумцу, који љубавнике претставља; од то доба непрекидно је замишљен и све једнако се тужи, да „нема мира ни покоја, нит' у срцу радост коју“; од то доба не сме ни да се добро при столу наједе, да не би рекли да је проста прозаична душа.

Мала вила дала му је лепо име „духоборац“.

— Ви сте опет на небу били? — запита Олга у полак озбиљно, а у полак шаљиво.

— Најрадије ходам по мрачним грмовима или по обалама где шаш расти, — одговори момче меким и сувише меким гласом. — У таким тренутцима занесе ме фантазија као Феба сунце. Пренесем се у оно златно пропало доба када су Нимфе, Хамадриаде, гноми и њима подобни створови по земљи ходали. Дух песников на ново их ствара. Гдекоји пут, када се зраци сунчани сиграју са поточним валима, дође ми као да гледам Најаде; сад опет разлива се море преданом и на површини му сиграју се несгашне, шаљиве

црних очију Нереиде с Тритонима и делфинима; сад опет чујем сиринксове карабе а у даљини оштрог гласа Фруле сатира од којих се разбегавају пастирке. Горе на небу смеши се Луна . . . а у даљини на врху камените стене стоји Ендимион Ох, ала је то леп, ала је то диван свет био! Небесњаци су се мешали у игру земних људи, богови Олимпа доносили су међу људе небо, песништо. А како је немио, пует овај садањи живот! Готово сваки се клања кривом богу, бездушном светлом ђаволу, новцу. Љубав је сада тек играчка, пријатељство пуста реч. Нема више вере, нема љубави, нико не страда истинито, само песници оплакују људе и патњом се пате кроз овај живот без икаквих радости.

— Ви сте незадовољни, — одговори Олга. — Држим да је и то једна од оних редовних болести, од којих болују песници.

— Несам баш увек незадовољан — рече Коломан; — гдекоји пут утеши ме природа, а то кад дође време те ме земља нуди меком травом, ветар цветним мирисом, а плаво небо светилом.

— Е па онда сте у овом тренутку сретни! Погледајте само како се лепо зелени трава, како зрак мирисом мирише и како се лепо плави небо. Лепше боје не можете ни захтевати. Вештаци у живопису обично или дају небу слабо плаветнило или га цртају натухтеног, а погледајте само како је сада витомо и уједно живо. Ви ћете сигурно знати за што је небо тако плаво; давашња ми је жеља да то дознам. Надам се да ћете ми то разјаснити као песник, који мора много да преврће тешке листине науке, и који мора да познаје тајне појаве у природи. Говори се да је репати коњ копитом својом извор хипокренски отворио на оном врхунцу Хеликона, где Минерва — богиња мудрости — влада.

Марион се смејала том митологисању малог несташка. Ал се није смејао наш „духоборац.“ У великој је забуни био. Шта је њему стало било до тога да зна за што је зрак тамо горе у висини плаветан, и уопште шта да мари песник за такве сувопарне научне ствари! Његова цела наука (ван једне митологије) била је у осе-

ћајима срца, а да право кажемо: мало је ноћи жртвовао на то, да постане чланом ученог друштва.

Олга није попуштала, него га је гонила да јој каже, за што је небо плаво.

— Небо је, госпођице, плаво, што је тако створено! као и ружа што је румена, љиљан бео а листак зелен.

— Тим одговором не задовољисте ме. Ја сам слушала да плаветнилу неба треба узрока тражити у самој природи. Чини ми се да сам и читала о томе, ал сам већ заборавила. Узмите само природне науке у руке па ћете наћи. Надам се да ћете мени за љубав потражити, па ћете ми првом приликом рећи одкуда то плаветнило небу.

„Духоборцу“ је мало замука била што се о том повела реч, те опет оде у мркле гајеве, где може слободно сањати о Нимфама и Нереидама, и где га нико не ће мучити да говори о тајнама у природи.

— За Бога, Олга, — рече доброга срца Марион, — за што доведосте тог сиромаша у таку немилу забуну. Верујте ми да је најнепријатније на свету кад кога до тог доведемо, да мора ћутањем признати своје незнање.

— Ја држим, Марион, да не починих толико зла као што вам се види. Хоћу да га излечим. Тај сиромашак сањари, у место да мисли; прави хрђаве римове, у место да гледа да добро газдује; ћутахан је, у место да осећа право; лудује, у место да учи. Хоћу да га опаметим.

— Којим начином?

— Сањалицама најбоље помаже наука. Права, истинита лепота науке јаче заузима ум и највећег сањалице, него шарено ништавило празних санова. Наука је што и плодни зраци сунца, а сањарије су што и ладни зраци месеца; уз њихово светило не видимо на далеко чисто. Од сада, ако тај незадовољни „духоборац“ почне говорити о надземним стварима, ја ћу одмах разлагати како је нужно да се саде бургундске репе, које могу од велике користи бити ако се добро раде. Видећете да ћу га извести на прави пут. Сад га само упућујем да се занима са природним наукама, које много више вреде него митологија, и кад нађе да плаветнило неба тамо горе у висини ништа друго није,

него у испаривању земље преломљени одсев сунчане зраке: то ће још завоleti ту науку, пуну лепоте, истине и поуке, и поштедиће лепу белу хартију од његових недотупавних стихова.

— Мила моја, — рече Марион смешећи се, — ви почињете губити вашу детињасту искреност. Још ћете постати претварало. Желите да вам се у врлину упишу ваше велике погрешке. Ви мучите и пометате људе само за то, што велите да их тиме усређавате и да их од слабости њихових лечите.

Марион се смејала малом несташку и можда би се и дуже још разговарали о том предмету, да се несу у том тренутку враћали господичићи, који су се у потеру дали били за сликом новог Демокрита. Дошли су задувани, једва дишући од умора и себе шеширом хладећи. Добри Стеван и опет се на глас смејао. Спотакнуо се па у мало што није пао, што је њему долазило јако смешно.

Нови Демокрит дошао је у руке једном црномањастом господичићу, који га је високо носио као какав знак тешко извојеване победе. Беше то момче маленог, дежмекастог узраста, куждраве косе, сувише озбиљног лица и куконосасто. На глави је имао шешир с грдним пером, плаву доламу с гајтанима и сребрним пуцадима, а на ногама нове светле чизме за јахање. Једва дишући од умора рече:

— Верујте ми, госпођице Олга, да сам своја плућа напрезао више него икада. С таквом муком прешао би био и две миље. Ал то не чини ништа. Не би ме могла већа радост на свету постићи него та, што сам ову слику, — ваш рукотвор, госпођице Олга, — задобио. Сад бар имам од вас, госпођице, спомен, којег не би дао за целу Калифорнију, не, ни за цео свет.

Мала вила гледала је смешећи се срчано момче, којем је од неког времена надела име „non plus ultra господичић“ и који то име доиста потпуно заслужује. У целом друштву нико не говори тако високо; њему је све страшно, нечувено, грозно; све претерује и златну средину — ни у говору — не познаје. Обично све или у небо диже или грди до зла Бога.

— Ко вам рече, да је та слика ваша? — запита Олга. — Побегосте с њоме пре него што могах и једну речцу изустити. То никако не могу допустити да падне најбољем брзаку. Та каква би то дика била момку, кога могу сваки час узети у војнике! На против кад вам је баш до тога стало да предамном развијате вашу телесну вештину, то ће слика бити оног, који најбоље — скочи.

Сви се засмејаше, само је Марион махала — по свом обичају — главом.

Господичићи су пажљиво очекивали заповест мале округнице и сигурно би јој за вољу учинили и највећу лудорију на свету.

— Тамо према глоријети — рече Олга — ограда шимширова је највиша. Ко је најбоље прескочи, оног је слика. Само вас молим да не изгазите шимшира, јер ће нас стари вртар све редом љуто изпсовати.

Тек што је то неколико речи пало, а осам брзих ногу дадоше се на посао уз гласно смејање новог Демокрита. У ту игру није се мешао једини „духоборац“, којег је дух међу облацима ходао, и од звезде до звезде скакутао у гласном кругу сфера, којих чудновате гласе, као што је то неки стари мудрац тврдио, ми сиромашни смртни само за то не чујемо, што непрекидно и увек једнолично струје, а које је „духоборац“ сигурно морао чути.

Скакање је и госпођица Марион гледала, смешећи се, и само што је рекла:

— Мила моја, ви ћете ту момчад још са свим залудити!

— На што да их жалите, Марион; кад не знају бити људи, нека буду лутке!

— Ви их понижавате и понос им побијате.

— Ваши, Марион, имају између других и једну добру пословицу. (Мала је вила готово толико пословица знала као и Санчо Панза.) Та пословица каже: „Ако хоћемо да зготовимо омелету, треба да полупамо јаја.“ И ове треба мало излупати, ако нам је жеља, да се можемо с њима разговарати и забављати.

— Ви сте, мила моја, створење без срца.
 — Погледајте само — рече брзо Олга — како „ду-
 хоборац“ гледа у заносу свом небо; сигурно да види игру
 Најада и да чује како фауни ударају у карабе. Хтела би
 га запитати да л' и њему шапуће сита, као што је не-
 када ветру шапутала, да „цар Мидас има магарећије уши!“

(Продужиће се.)

Ноћ на селу.

(Из „Преоднице.“)

Сунце село, с неба нестануло, Овде говор и весели гласи,
 И оно би трудно починуло, Тамо шапут, сићани уздаси,
 А небо се у таму завило, Овде јече тамбурице мале,
 И звездама сјајним окитило. А врулице тамо опет жале.

Па та нојца над земљицом мила, А под дудом скупили се старци,
 Све је село листом измамила, Мудро зборе, седи ти мударци,
 Изтрчало велико и мало, Уз њи старе поседале мајке,
 Радости се и весељу дало. Те казују деци чудне бајке.

Ту се чују песме девојана: Е тако би трајало до зоре,
 „Месечина сву недељу дана!“ Да већ снага издржати море,
 Тамо кличе момчадија млада: Поноћ ту је, па је све заного:
 „Тавна ноћи пуна ти си лада! „Лаку нојцу и мило и драго!

И већ нигде никог по сокаци,
 Само светли месечеви зраци —
 Мирно спавај село моје мало,
 И весело сунце угледало!

И. Ђ.

Нешто о трагичном осећању.

(Одломак из веће расправе.)

(Свршетак).

Чистећи наше афекте, што нас највише у обичном
 људскоме животу потиру; чистећи их од обичне при-
 тискујуће тегобности и оштрине, која је с' њима у

узаном кругу обичнога живота скончана, уједно нас подиже на узвишеније гледиште, а подижући нас на то гледиште чисти, нам афекте. То је једно с' другим у узајмној узрочној свези. Кад са тога вишег гледишта, на које нас трагична уметност подиже, кад са њега прегледамо светски ток, те видимо онај виши божији ред, који у судбинама човечанским влада, видимо да ниједна казањ није без кривице, а ниједна кривица без казни, и да има вечити органични ред и сустав светски, који се не да пореметити, онда нам се онај страх наш прелива у страхопоштовање према оној вишој моћи, према оном вечитом, непроменљивом закону светском, који током светским влада. Онда нам казањ и страдање не изгледа више неправедно и страшно, него као праведна последица кривице, која по вечитом моралном реду не може и несме изостати; а зацело је блаженство и умирење за човека, кад види и зна, да под владом неког вечитог моралног реда светског стоји. И тако дакле док на ниском, узаном људскоме становишту стојимо, са тога нас трагични догађај страши и притискује; а кад нас најпосле уметничка рука подигне на поменуто узвишеније гледиште, онда нас цео ток трагичног догађаја подиже.

И то је дакле то уживање, што нам даје трагични догађај! Видимо да ту није над људима нека слепа, самавољна, тавна судбина, која само воле уништавати и казнити, него видимо да је то нека божанствена моћ, која по вечитој непроменљивој правди ради, и која стражари над оним апсолутним, вечитим редом светским, што се само у човечанству, као у непрекидној целини, у току развијања његовог остварује, а поједини са својом субјективном једностраном радњом пада као жртва целини, и појета је имао право, кад рече да је то: „Das grosse gigantische Schicksahl, welches den Menschen erhebt, indem es den Menschen zermalmt.“

Г. Гершић.

Пресуда дра Јована Суботића о саставку:

„О трагичном.“*)

Припослано ми на пресуду дѣло: „О трагичном“ са написом: *Ecce spectaculum dignum, ad quod respiciat intentus operi suo Deus: vir fortis cum mala fortuna compositus*, прочитао сам, и промисливши о садржају његовом, имам чест суд мој о истому у слѣдујућему изјавити.

Неимајући задатог питања при руци, а ненаходећи у самом спису тога за себе наведенога, држим, да ово дѣло има двоструки задатак:

- 1) опредѣлити појам трагичног;
- 2) изјавити, има ли у повѣстници нашој трагичних момената, и кои су ти, што би се за историјску трагедију употрѣбити могли?

Ово друго находим од рѣчи до рѣчи у саставку изложено; оно прво закључујем из надписа овог дѣла, и из садржаја његовога.

Што се оног првог питања тиче, налазимо мисли нѣмачких естетика скупљене, нѣмачким слогом изложене. Оно прво није никаква погрѣшка; али ово друго не може се одобрити.

Било би желити, да на стављени од Матице србске задатак одговори списатељ србски самостално; мило би нам било, да у подобном случају списатељ погледи, да ли се у том питању што назору нашега народа сходно наћи и казати даје; али, кад тога нема, то се свакако при стању наше књижевности задовољити можемо и овим, што су трудољубиви Нѣмци на том пољу изнашли, скупили, урадили. Садржај таковога дѣла био би на сваки начин добит за нашу књижевност.

Али производ нѣмачке трансцендентности слогом посве нѣмачким написан, јело је, које наш желудац ни на кои начин пробавити не може, које дакле нашем здрављу несамо да неће пријати, него ће га оштетити.

*) Ова пресуда о споменутом саставку, којег је писац између тога натраг узео, штампана се овде по одлуци књижевног одбора „Матице Србске“.

Наопако да се наши књижевници навикну онако писати, као што је овај саставак написан. То неби ништа друго било, него Нџмца у србско рухо обући. Ја нисам ни на једној страни овога саставка чуо Србина говорити; ту је рџдко наћи слога, кои печат нашег народног духа на себи носи.

И са ове стране морам рећи, да овај саставак не само да незаслужује, да се награди, и тим одликује, него се мора сваки пријатељ народнога духа, језика и слога побуђеним наћи, списатеља пријатељски опоменути, да се тога пута остави, и србски мисли, пише и говори.

А и осим тога очевидно је да списатељ овога саставка, није предмет, кои је из нџмачке литературе узео, пробавио, и тако савладао, да може слободно репродуцирати, и да му посао као производ самостално радећег духа изгледа.

И тако ми није могућно дџло ово за награду препоручити.

Што се другог питања тиче, ту се списатељ већ слободније кретао, те му је у тој страни и језик и слог бољи: али није на питање одговорио, и по том му се ни награда досудити неможе.

Је ли Матица добро радила, што је дотично питање ставила? или није? то није задатак овога саставка. Списатељ његов или је имао на питање одговорити, ако је награду добити желио, или сџдити с миром, ако је мислио, да се на стављено питање одговорити неда.

Моје није овдџ пресудити, ко има право, или Матица, која је питање ставила, или списатељ овог саставка, кои говори, да тог питања стављати ваљало није; ја имам пресудити, да ли је списатељ на стављено питање тако одговорио, да награду заслужује. И почем исти на стављено питање никако одговорио није: то ми се мора изрећи, да му се награда у овој страни досудити неможе.

Из овога слџдује, да по мојој мисли, предлежеће дџлце задатак стављени страном никако, страном тако рџшило није, да награду заслужује.

Др. Ј. Суботић.

ПОДЛИСТАК.

Црта из живота.

(Свршетак).

У одаји затеко човека штоно у прочељу обедоваше. Од његове укочености и ладноће осетно беше попустио. Готово љубазан постаде, шта више и смешио се ладно. После обичног извинења, проговори ми чисто српски: „Даклем ви сте из Војводства!“

Јесте!

И ви познајете тамошње мњење?

Понешто.

А да ли је оно, што рекосте при обеду, опште мишлење.

Ја му одговори да у садашњем положају и стању нема јавног ни мњења ни мишлења, и да ће то бити посао праведне повестнице. Он слеже с' раменима велећи: а имали, и оћели бити праведне повестнице? То су лене речи а слабе утехе! На ово и ја слега с раменима, познавајући нашу немарност за све што је наше.

Мало поћутасмо. Сад се у једанпут сасвим исправи и приближи ми се питајући: познајете ли ви генерала Теодоровића?

Непознајем!

Пак како можете судити о њему?

Читао сам наше листове из оног времена!

Ал то није била истина, верујте ми; ја њега врло добро познајем, он је само дужност и оно чинио, што је морао чинити.

Али љубав народности може се дужности предпоставити!

Фантазије! ви сте млад човек; дужност је дужност, на тек после ње све!

Ја му доказива да се дужност и корист народа даду сложити, које он држа за немогуће. Најпосле казивао сам му и о дужности к народу, на које он примети, да војник непознаје љубав никакву, и нема више дужности до једне једине.

У тај ма изазва ме послужитељ, јављајући да кола само још на мене чекају.

Ја се опрости с незнанцем, без да један другог осолисмо.

* * *

После тога прошло је четрнајст дана. За то време бавих се у питомом Загребу и красном Загорју, но послови у постојбини

позваше ме на пречац, те се спусти у Камени мост, одкуда ми најпрече беше кући ићи.

Дошавши у коледвор затеко мало путника, а међу њима и човека штоно је у Јастребарској седио у прочељу. Окром мушка детета, беше шњиме и једна млађа женскиња, стаса и изгледа лепа, но обличја кокетна и живана.

Наш незнани познати беше још јаче онао: дрктавина му је целим телом завладала, а и само тело изгледало је као скелет.

Но око му беше светлије, нарочито кад је на детету почивало. Можда му је то једино благо овога света!

Пара зазвижда, ево и парних кола.

Он грчевито стисну дете, целива га, и два и три пута. Не беу то пољупци обичаја ради, већ произлазише дубоко из срца.

И дете се сави целивајући га по збрчканом лицу и руци.

Најпосле пређе и женскињи, и њом се пољуби, но то беше само, чиними се, што тако формалитет налагаше.

Колико ме је пређе својим понашањем отуђиво, толико ме је сада с љубављу према детету задобиво. Само је ваљало видети онај израз очију: та сва унутарња осећања лежала су нага у њему.

Звоно задњи пут зазвони; ја би готово заборавио унићи, толико ме беше овај растанак тронуо да ме не трже: збогом, збогом, и adieu Теодоровић.....

Даклем..... читалац ће и сам знати о чему сам путем премишљао.

* * *

После тога прошло је три месеца; био сам у домовини. Једног јесењег дана киша је непрекидно ромињала; био сам зловољан, и одо потражити забаве.

Преврћући по једном политичном листу, наиђо: „Генерал Теодоровић, бивши војвода српски, преминуо је од сушице у Млецима, де се пре кратког времена пресели из Хрватске, не били у колико здравље поправио. За собом у домовини оставио је младу удовицу и нејаког сина.“

Читајући ове редове, ставише ми се пред очи слике у Јастребарској и Каменом мосту. Срце ми се стеже кад помисли на последњи му издах.

Сирома Теодоровић! он непознава љубави, па ни љубав њега. Он је свему предпостављао дужност! А еда ли му беху благодарни за толике испуњење дужности?

Праведна ће повестница ма кад изрећи свој истинити суд!

Емил Чакра.

Књижевне белешке.

* Андрија Станковић у Београду јавља да је изишла књига „Саборъ истине и науке“ из штампе и да се сада разашлије уписницима.

* Дружина „Слобода“ у Пожуну позива по други пут на претплату на песму „Бојак бију Херцеговци,“ коју је Јован Пачу у шест варијација за клавир сложио, и од које је приход намењен на подизање споменика Корнелу Станковићу. На први позив није се скупило ни толико предбројника да би се могла штампа исплатити! Таквом одзиву, вели у свом новом позиву „Слога,“ не могосмо се надати, јер нас је у овом подухвату кренила мисао: да не ће Срби допустити, да им с немарности њихове синови у туђа јата одлећу, да ће се сетити своје користи и народне, да несу заборавили, да треба славити оне мужеве, који њи прославише. У омладину се са свију страна уздају, од ње ишту бољу будућност. И омладини није тај терет тежак, она се тим поноси и дичи, она је упрегла све силе своје у рад за бољу будућност свога народа. Али треба да и народ притекне у помоћ својој омладини. „Слободу“ још не оставља нада, још не може веровати, да српкињи лепше и милије звони туђа песма, но њена; још не може веровати, да јој Срби не ће дати да помогне подићи споменик Корнелу Станковићу! Цена је комаду 50. н. а. вр. Новци се шаљу Сими Поповићу у Пожун.

* Забаван и поучан лист пољски „Gwiazdka Cieszynska“ престао је излазити. Лист је овај био добар, али немарност Пољака у Шлеској тако је велика, да су напустили и овај једини свој белетристични лист.

* Ј. Филиповић у Београду позива на претплату на трећу свеску историског романа „Царъ Јосифъ II. и његовъ дворъ одъ

Луизе Милбахъ.“ Цена јој је за сад 80 н. а. вр., а после ће се повисити.

* Емил Чакра у Новоме Саду позива на претплату на књигу: „Како газдујемо, и како ваља да газдујемо? Неколико искрени речи нашем тежаку.“ Књигу је ту написао у жељи да помогне нашем народу, који материјално све више пропада. Црпио је из дела првих газдинских практичних научењака, а удесио га је, по свом сопственом искуству, за разне крајеве нашег народа, јер је „имао прилике, путујући по њима, спознати поднебје, слой земљ, снагу людства и скотоводства и најпосле разне околности.“ За сад ће писац издати само „Пољоделство“, па ако буде добро примљено и од користи, корачаће и даље. Цена је делу 50 н. а. вр. а имена предбројника шаљу се или управо на писца или на уредништво којег год листа у Новоме Саду. Предбројници се примају и без новаца, али само они, за које узјемче скупитељи.

* У Загребу ће од априла почети излазити нов политични лист „Свет“. Издаваће га Иван Вончина, а уређиваће га Ђ. Дежелић досадашњи уредник „Домобрана“. Програм му је потпуна независност и самосталност троједне краљевине.

* У Београду изађе позив на претплату на књигу „Православный проповѣдникъ.“ Чист приход од ње намењен је фонду за свештеничке удовице и сирочад. Штампу и хартију поклонила је влада. Књига ће имати 6 чести. У препоруку ове књиге доста је рећи да је њу написао митрополит Михаило и да ће сваки, који је купи, осим поуке, што ће у њој наћи, учинити још и богоугодно дело. Ко жели дело имати нека се пријави православној конзисторији београдској.

* Добисмо „Војина“ за фебруар о. г. с овим садржајем: 1. Мисли о србској народној војсци. — 2. О жељезнацима. — 3. Виргинија Гескијерова. — 4. Термологијске записке. — 5. О тактици ђенерала Ренера превео И. Момировић. — Прилог: Виша тактика, први табак.

* У подлистку „Световида“ штампане су на оглед сцене из драматичног дела „Србске цвети“ од Матије Бана. Уједно се јавља да је од тог дела досад седам табака штампано и да ће их још два бити.

Г л а с н и к.

* Дружина „Зоре“ у Бечу у жељи да се рачуни о издавању Вукових ликова што пре сврше и обнародују, а и новци на њихово одређење отправе: позива све продаваоце, који новце још послали несу, да најдаље до 1. априла п. н. или новце или непродате ликове врате.

* Кнез српски Михајло послао је 100 дуката одбору новосадских госпођа, које раде на томе да оснују завод за чување малене дечице.

* У Ст. Футогу основали су тамошњи Срби српску читаоницу.

* У Даљу је давала тамошња српска омладина беседу. Хвале се да је добро иснала.

* Приправничка омладина у Сомбору сложила се и склопила друштво „Венац“. Главна је цел томе друштву потпомагати књижевност педагогичну. Сретно да Бог да!

* Гласовити словенски научењак др. Фрањо Миклошић изабран је за другог секретара царске бечке академије за науке.

* Емил Чакра, који је пре три године издао у корист наше црногорске браће књигу „Слогу“, даје сада у „Србобрану“ јаван рачун о тој књизи. По том рачуну излази да се није могао ни трошак око штампе подмирити. Продано је свега од те књиге 277 комада, у комисију је разаслано 283, а преостало је још 300. Писац пита сада шта да ради с непроданим књигама?

* У В. Бечкереку је умрло тамошњи свештеник Петар Курецки. У свом тестаменту оставио је и неке легате, као: обема црквама православнима, свакој по 200 фор., тамошњем српском читалишту 200 фор., гимназији новосадској 200 фор. и српском народном позоришту 200 фр. а. вр. Вечна му памет!

* У Београду је преминуо Ђорђе Мишковић, штабни официр у српској војсци у 25 години живота свога. Покојник је био родом из постојбине Ајдук-Вељкове, из Неготине. Сам својом снагом отргао се из малог круга честите породице своје, дође у Београд и ту 1861. изађе из војничке академије као официр. Одмах за тим буде о државном трошку у Берлин послан, да у пруској војсци доврши војничку практику. После две године, због неких незгода, остави службу и оде у Пољску, где је во-

јевао док није пољски устанак клонуо 1863. г. Од пролећа исте године до јесени 1864. живео је у Београду и за то време написао је за средње српске школе „Математички и физички земљонис“ и „Математичке задатке.“ Обе ове књиге наградила је школска комисија и штампала о државном трошку. У октобру 1864. оде Мишковић у Петроград и руска га влада прими у чин официра. Тамо је био до фебруара о. г. као питомац у академији Ђенералног штаба. Онда се разболи и дође кући тешко болан, али не преболи, већ 6. марта о. г. на рукама свога брата, официра, премину. Био је душом и телом Србин, научен, поштен, јуначан и у свако доба готов да гине за своје отачаство. Дај Боже, да се браћа угледају у њ кад и за тако кратко време заслужи да му буде вечан спомен међу нама!

* „Позор“ пише; „Најновије државничко начело, изумљено на југу славенском, јест ово: да ваља почети реформе државне организацијом правописа. Ми смо благодатне последице те нове државничке мудрости окусили изобила, па ваљда је оријашки напредак наше домовине, почињен ових прошлих година, потакнуо и друге југославенске државнике, те су пригрлили исто начело: из Београда добисмо овај преважни глас о радњи, која се у тамошњем ратном министарству баш у овај час развила. Уреднику тамошњег војничког часописа „Војина,“ г. Драгашевићу, официру, дошла је од ратнога министра Миливоја Петровића Блазнавца заповест, да више не издаје својега часопија новим (Вуковим) правописом. Тешко Турцима, кад српски ратни министар доспева чинити наредбе и за правопис, а благо српској књижевности, кад се и ратни министар својом војничком енергијом уме старати за њезин правопис.“

С м е с и ц е

* (Прилог повесници српској.) У књизи: „I popoli antichi e moderni — opera compilata dal professore Ercoli Luigi Magenesi“ стоји: Акарнанци, праоци пука насељена на обалама мора Јонскога, на полуотоку грчком, на северу од залива (мора) коринатскога, беху Тафији, Телебоји и Курети (Пелазги), којима се придружише Јелини. Акарнанци су били раздељени на неко-

лика племена неодвисна, порад обране сложна. Никад се добро не просвестише, али су вазда сачували своју независност све до времена кад је Грчка подлегла под Македонце, и задобивши опет своју слободу бранили су се јуначки од Етола и Римљана (који су се били сложили против њих) све до боја Циноцефалскога (battaglia di Cenosefala), после којег конзул Фламинио узме Леукаде. За источноримскога царства нападаше на Акарнанце Трибали, дивљаци од рода скитскога већ у Трацији насељени; за овима савладаше их Нормани; за овима Срби (Servi o Serviani) до г. 1347. кад их је цар Иван Кантакузено с царевином сјединио. У веку петнаестом Акарнанци беху подложни Арбанасима; по томе потпали су под господарство турско, од којег су се избавили у овом веку храбро бијући се за слободу Грчку г. 1814—1832.

* (Луксус и разузданост француских жена). Неки француски сенатор говорио је пре негде у француском сенату о разузданости и о луксусу француских жена овако: „Религија, морал, сав свет осуђује разуздање женско, и нема тога који би га бранио. Једино држава може устати против дела забрањених само кад су та јавна, и она је то чинила. Пре неколико година блуд се јавно шетала по париским улицама; палетројал беше сталан излог жена; поштене несу смеле тамо приступити. Тога више нема, блуд се повукла у домове. — Шта ће се сад?... Закони су определили све што се могло определити у таком случају, судови су вазда више тежили да пошире него да сузе смисао закона, да би доскочили злу којим се јавни морал вређа, и које би се могло означити као преступ. Полиција чини такође своју дужност, само она треба да почиње озго па на ниже, јер се говори о ниским класама, а не говори се о високим, које је много теже достићи, но које није и најтеже у злом послу видети. — Говори се о непристојности представљеној фотографијама. Отидите у театар: тамо ћете наћи таквих слика, живих излога од главе до пете, далеко гнуснијих од сваке фотографије на коју се виче. Још и друго једно зло долази од виших класа — јер пример силази одозго доле, а не пење се одоздо горе — то је зло претерани луксус. Тај силази у ниже класе подражавањем, духом једнакости. Сваки хоће да блиста онаким истим оделом као и други.

„Кад се хоће или се има да иде на каку светковину, и да

се тамо парадује, а нема се чиме, самољубље овлађује, мужу се не казује, каса брачна празна је: кити се на вересију, потписују се признанице, и тражи се ко ће их платити а истицање њихова рока вазда је опасно добродетељи.

„Тако је стање француског друштва; томе злу ваља да се доскочи.

„Састављено је друштво умерености; а ја би хтео да се састави друштво, у које би требало да пристану матере, које би, неодбацајући оно што одговара њиховом стању, давале примера како ваља изоставити све што је излишно, па би тако притекле у помоћ другим класама, које из подражавања хоће да се простиру даље, него што им губер досеже.“

Нека Парискиња, по имену Луиза Лорана Мартена, одговорила је у једној књижици на ову беседу о разуданости и луксузу жена од прилике ово:

„Вичете на жене што иду у театар, што се угледају на оне у каруцама, што се размеђу оделом? У театру ничим се толико нераспаљује уображење и нетрује срце женско, колико дражљивим речима у представама на бини, речима људи, који свашта за театар нишу. Јест, позориште би могло служити на поправку нарави, кад поквареност не би имала свога корена у дубљини душе самих писалаца.

„Слабости жена изазивају се неваљалством људи; мане и пороци жена дело су „надри-књижевника,“ развратних великаша и уопште покварених људи.

„Ти људи имају хрђав укус; они теже нечистим местима и ћорбуцацима. Да би их уздржали, ми жене китимо се као додоле. Али ако је наше одело и шарено, срце нам је чисто. Ми се по моди облачимо, да би се нашим мужевима допадале; јест, наша спољашност је нагрда и лаж, али на људима је одговорност и срамота за то.

„Вичете на луксус у оделу; а од кога долази тај луксус? Ни од кога другог, него од вас људи. Због вас мора да буде украшен, искићен и позлаћен кавез; иначе ви остављате птицу и бегате од ње. Није ли то све тако, господо мужеви?

„Ах, господо, не говорите о луксузу и о покварености; свему томе сте ви узрок. Жене су само слике људи; нека су људи другачији и бољи, па ће се и жене достојније владати.“

БИБЛИОГРАФИЈА. *)

Србске књиге.

СРБСКЕ НОВИНЕ. Званичан лист. Издаје државна штампарија. Година XXXI. Излази у Београду три пута на недељу. У државној штампарији 1865. in fol. Стоје на годину 72 гр. чарш. или 7 фор. 20 н. а. вр. без штемпларине.

ВИДОВ ДАН. Политичан лист. Издаје и уређује Милош Поповић. Година V. Излази у Београду три пута на недељу. У државној штампарији 1865. in fol. Цена му је на годину за Србију 120 гр., а за Аустрију 12 фор. а. вр. без штемпларине.

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге. У.

САДРЖАЈ.

Сукци. (Уломак на оглед из „Прасједилаца Славоније“ Ферде Филиповића.) — Слабо ми је..., од Мите Поповића. — Мала вила, од Драгутина Ваднајије. (Продужење). — Ноћ на селу, од И. Ђ. — Нешто о трагичном осећању. (Одломак из веће расправе.) (Свршетак.) — Пресуда дра Јована Суботића о саставку: „О трагичном.“ — Подлистак: Црта из живота. (Свршетак.) — Књижевне белешке. — Гласник. — Смесице. — Библиографија. —

Овим бројем завршује се друга четврт. С тога молимо лепо све наше претплатнике, којима рок претплате истиче, да или претплату понове или да нам одмах врате лист, назначивши на њему да га не желе више држати. Тако исто молимо и дужнике наше да дугове своје што пре подмире, ако желе да им се лист и за даље шаље.

За Србију прима претплату и књижара Александра Добровојевића у Београду, која ће се од сада старати да сваки наш претплатник у Србији свој лист точно и уредно уздобаја.

Издаје: Матица Србска.

Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1866.